

Märkesåret 2009 - 090503

För några år sedan, när Finlands riksdag firade ju sitt 90 årsjubileum, var de nordiska och baltiska länders riksdagar inbjudna till Nyslott, där man uruppförde en nyskriven opera inom ramen för ”Savonlinna Operafestival”. Det var Finlands riksdag som beställt en gestaltning av Finlands utveckling under 1900-talet, särskilt dess senare del.

Det var en märkvärdig, ljus och gripande föreställning. Jag kan inte beskriva musiken här i ord, men kompositören förklarar att han är påverkad av Puccini – och Hollywood. Jag greps inte minst av de mäktiga köravsnitten i operan.

Men texten, librettot, kan man reflektera över, också som lekman i musikvetenskapen.

På ett plan är det en skildring av en nutida familjs öden; att vara finländare i tiden från 1950-talets mitt och framåt, till sommaren 2007. Det är vägen ur fattig- och slitsamhället; vänsterrörelsen i slutet av 60-talet; marknadskapitalismen på 80-talet och dess abrupta slut. Det är växlande erotiska relationer, det är kvinnans frigörelse, det är barn, det är Svenskfinland, det är alkoholen.

Den opera jag talar om heter ”Pappas flicka.” I detta val av titel ryms någonting helt centralt.

En av huvudpersonerna är en drömfigur – den stupade Urho, make, pappa och morfar.

Huvudpersonen är dottern till honom. De hann aldrig ses. Operans titel syftar på hennes livsväg – inte lätt – i ljuset av honom, eller åtminstone en del av honom. I de första scenerna uppfattar man kanske drömsekvenserna kring Pappa som den ännu inte stillade sorgen över alla krigsförlusterna i dödade. Det handlade ju om 94 000 dödade i ett land med 3.7 miljoner innevånare. Därtill alla sårade, alla evakuerade, alla krigsbarn.

När han uppträder, och det är ganska snart, slås man av hur starkt krigen finns i medvetandet. Här finns fortfarande en stor skillnad mellan det kollektiva minnet om det egna samhället i Finland och i Sverige. Men det finns något ytterligare, något av ett memento, till den sargade men framgångsrika nationens numera 5.2 miljoner innevånare.

Tidigare i år påbörjade vi det gemensamma firandet av Märkesåret 1809 . För i år är det 200 år sedan dagens Sverige och dagens Finland föddes. En skilsmässa efter 600 års riksgemenskap som en följd av kriget mot Ryssland. Idag påbörjar vi att fira detta historiska år här på Skansen. En fest där vi i en av Sveriges främsta kulturparker får möta Finland och uppleva vår långa gemensamma färd tillsammans, särskilt när det gäller kulturen.

Vår långa gemensamma färd har bidragit till ett gemensamt samhällsarbete som bottnar i bondebefolkningens självbestämmanderätt och en grundmurad tillit till lagarna. De kulturella sambanden är starkare än riksgrensarna, idag står vi varandra mycket nära i politik, kultur och näringsliv och vi har en mycket stark befolkningsmix – på både svenska och finska gator ser vi svenskar och finnar, sverigefinnar och finlandssvenskar.

I Finland är 1809 ett stort år, landets födelseår som egen nation – även om landet fick ta de första stegen efter separationen från Sverige som storfurstendöme under rysk överhöghet. Autonomi och egen finsk centralförvaltning under det ryska styret lade grunden till att finländarna så småningom kunde uppnå självständighet.

I Sverige har jag förstått att året 1809 inte betyder så mycket för gemene man. Här råder en kollektiv svensk minnesförlust, som Horace Engdahl uttryckte det i sitt tal vid öppningsceremonin. Man kan ha viss förståelse; förlusten av Finland var ett stort nederlag, såväl militärt och politiskt som i den storsvenska sinnevärlden. Det var då som Sverige - nästan - definitivt gav upp sina stormaktsdrömmar. Det är lätt hänt att sådana erfarenheter försvinner in i den grå glömskan.

Men år 1809 är ett märkvärdigt för Sverige. Vi inledde då vår period av nästan oavbruten fred och vi fick då den regeringsform som sedan gällde ända fram till 1974 och som genomförde maktdelningsprincipen den offentliga makten delades mellan kung, riksdag och den allmänna opinionen. Regeringsformen följdes snart av Tryckfrihetsförordningen, som också den var påverkad av vårt gemensamma arv från 1766 - världens första tryckfrihetsgrundlag. Vi kan alltså också fira födelsen av en ”ny nation”, det nuvarande Sverige, år 1809.

KNYTA AN TILL DEN SAKLIGA OCH KULTURELLA INNEBÖRDEN I DEN
UTSTÄLLNING OCH DE PROGRAM SOM NU SKA VISAS OCH DET HÄR PÅ
SKANSEN.

Idag är det som kännetecknar Finland och Sverige något annorlunda – moderniteten i globaliseringens tid. Vi är med våra nordiska grannländer på sätt och vis de modernaste samhällena i dagens värld. Det gäller vår framtidsinriktning i vetenskap och näringsliv. Ja, det gäller också nu när den ekonomiska nedgången på våra exportmarknader träffar oss mycket hårt. Och som vi reser över hela världen är vi utsatta för riskerna med infektionssjukdomarna. Men våra samhällen står för också annat än den rena ekonomin och folkhälsan. Det gäller kvinnornas framstående ställning. Och se på barnens ställning ...!Det gäller vilka värden som vi står för här hemma och vill se förverkligade. Vi tror på människornas lika värde. Vi är invandringsländer, särskilt Sverige.

Vi är med i EU, Finland också i euron. Vi är aktiva i FN, vi samarbetar med Nato.

Och låt mig knyta an till ”Pappas flicka”. Det var någonting viktigt, som jag lät vara osagt i inledningen och till min upplevelse och tolkning av denna opera.

Som jag sade, ter sig den skugga som pappan till den under kriget födda flickan är, som en kollektiv emotionell sorgesam bas för det finländska samhällets omvandling från 1950- talet och framåt. Jag lade också märke till att allvaret var så dominerande i operan trots att den utspelas i samtiden, en stor skillnad med hur en svensk självbetraktelse hade blivit.

Jag uppfattade det så; såg inte riktigt textmaskinens engelska.

Men i näst sista scenen återkommer texten, och nu förstod jag det fanns ett djupt etiskt budskap från den stupade pappans brev till sin dotter, en kvinna som några år övergav sitt liv i Finland och fann ett barns blick i Afrika.

.

ANNA sjunger att hon förstod sin fars budskap:

”Jag tog barnet i mina armar och såg henne i ögonen en lång stund. Då förstod jag att man inte kan leva sitt liv ogjort, men att du kan ta i framtiden. Genom att vara där. Men jag reste ändå. Det var därför.

Var inte snabb att döma.”

Alla

...”är alla födda för att leva för livet.”

Finland har tagit många stora steg ut från minnena av de fruktansvärda krigsförlusterna, knutna till det som varit. Och Finlands folk går vidare.

Och Sverige har tagit nästan, nästan alla steg bort från den gamla stormaktstiden,

Vi har blivit två framstående demokratier och ekonomier, med ögonen på framtiden.

Måtte vi se att ett barn från Afrika kan symbolisera livsviljan och livets glädje – i Finland-
liksom Sverige.